

KRISTIЈAN MUCK

KRISTIЈAN MUČK

Štiri zgodbe

LETEČA PREPROGA ALI KRIŽEC IZ GRANATNE ROSE

Pomlad je bila. Tako zelena, da je pisano cvetje bilo v nji okras, ki je kar cingljalo od prešerne topline. Deček je teklo čez travnik. Z bosimi nogami je teptal nabreklost zemlje, da se je njeno šuštenje mehko vdajalo pod njim. Oziral se je, ker je hotel videti odtise svojega teka, a bilke in rože so se tako hitro vzravnale, da ni bilo nobenih sledov. Nenadoma je obstal. Ko se je bil ozrl nazaj, se mu je namreč zazdelo, da se je z nežnim pokom odpelo zemeljsko obzorje od neba. Vzpel se je v loku, podobno kot val, kadar zadene ob breg, in se zvil v vase. Preden je deček utegnil dojeti, kaj se dogaja, se je pomladna planjava začela navijati vase kakor preproga. Valj, ki je nastajal pri tem, se mu je vse bolj naglo bližal. Vase valeča se koža zemlje je nemo hrumela. Deček je z grozo zrl v plamene, ki so polzeli z neba tam, kjer se je utrgala pokrajina. Pa tudi spodnji del pokrajine, ki se je navijal v ogromen tul, je plamenel. Boleča teža sveta se je sprostila in se, še vedno nekje pripeta ob jedro zemlje, kotalila vase, grozeč, da bo zmlela dečka. Ta pa je čutil, da ne more nikamor zbežati, in je stal tam kot okamenel. Nenadoma se je spomnil, da ima v žepu nožič. Izvlekel ga je, razklenil njegovo jekleno čeljust in ga stisnil v pest. Zabilelo ga je srce, ko je začutil, kaj mu še edino preostane, a vseeno je z naglim sunkom zabodel nož v travnato zemljo in potegnil kolikor je mogel dolg rez. Bruhnilo je iz zemlje tik ob njem. Potem pa je šinila dolga krvava črta na eno stran do reke v daljavi in na drugo do mogočnega hrasta, ki je stal nedaleč proč. Usekalo je in hrast se je preklal kakor eksplozija ognjenika. Reka, ki se je lesketala v daljavi, pa je milo zanihala in se vzpela v nebo. Za sabo je potegnila ogromno zaplato pokrajine in dečka na nji. Zagrabil je šop trave in zaplaval v sinjino. Čez kratek čas se je plaho ozrl, da bi videl, kakšno je ognjeno in krvavo morje, od katerega se je

odtrgal svet. Toda z velikim presenečenjem je videl, da se tam zdaj nahaja ogromno mesto. Videl je dolge nize vzporednih avenij s črnim ogljem nebotačnikov, ki so jih pravokotno sekale sive ceste. In po teh trakovih, ki so zdaj že žareli v večernih lučeh, so kakor svetli mehurčki v krhkih žilah migljale luči avtomobilskih žarometov. In veliki mestni predeli so kakor žerjavica svetili v opečnati barvi, ki so se vanjo strnile manjše stavbe. Komaj zaznavno je zdaj slišal hrum življenja pod pepelom večera, ki je razpadalo v belino drobnih pravokotnikov, oken. Bila je to res lepa, tesnobna in veličastna slika, ki se je oddaljevala in zamirala v temni noči. Vse bolj se je zgubljala v daljavi, pa tudi v dečkovi zavesti, saj je počasi zaspal. Toda komaj je dobro zaprl oči, mu je v lica dahnil svež veter. Potegnil je vase njegovo sapo in začutil pod prsti mehko prijaznost resnične preproge. Previdno je odprl eno oko in tik ob sebi zagledal najčudovitejše orientalske vzorce, velike kot obrisi fantastičnih stavb. Dvignil je glavo in videl, da je preproga običajne velikosti, da pa zdaj lebdi nad prostrano morskno površino. Stegnil je roko in pobožal rahlo valovanje morja. Zaslišal je glasove, podobne cingljanju, kakršno je bil čutil malo prej, ko je tekkel po travniku, čeprav ni vedel, koliko časa je v resnici minilo od tedaj. Dvignil je roko, mokro od slane vode, k ustnicam. In zaslišal je besede: "Jaz sem, ki sem." Silno se je prestrašil, preproga pa se je začela naglo dvigovati. Deček si je zaželel, da bi bil spet doma. Komaj je na to pomislil, je preproga šinila kakor blisk skozi modrino neba. Deček se je krčevito oprijel njene prijazne površine, toda že je obstal. Spet je bilo spodaj ogromno mesto. Isto kot prej. Nad krvavim obzorjem je vzhajalo sonce. Čez temno sivino poslopij je zdrsel črta in razkrila mesto, ki je zdaj bilo popolnoma belo. Vse, ceste, stavbe, avtomobili, ljudje, vse je bilo belo, golo od svetlobe, olupljeno iz barv, otrdelo v kost sveta. Deček je strmел. Nenadoma je dvignil nožič, ki ga je še vedno stiskal v levi roki. Obliznil je njegovo hladno rezilo. Začutil je, kako je iz ostre bolečine v jeziku kanila topla kaplja. Zaprl je oči. In mesto je oživel v najčudovitejših barvah. Gledal ga je v svoji duši in skozi njegovo telo so polzele dolge srage krvi. Že je hotel zahlipati od ginjenosti. Tedaj pa je začutil v svojih udih težo. Zavedel se je, da stoji. V hrbtu in v glavi je nekaj tiho in počasi mrmralo. Spustil je nož in še vedno miže dvignil roke visoko od sebe. S prsti je zadel ob nekaj trdnega, zato je odprl oči. Tema. Dvignil je glavo navzgor. Nad njim je bila nekakšna svetla krošnjaja. Za trenutek ni vedel, kaj se dogaja z njim, potem pa je zaznal, da se je znašel v ogromnem votlem hrastu. Globoko je vzdihnil in se spomnil tega, kar sta mu rekla zemlja in morje. In pomislil je: Jaz sem, ki sem. A kdo je tisti, ki je brez teže? Nebo? S čim lahko stečem do njega? S krvjo? V svojem jeziku? Ni vedel, kako bi si odgovoril na ta vprašanja. Spet je zaprl oči in se vprašal, kdo ga je postavil v temino hrasta. Zagrmelo je. Ulil se je dež. Kot da bi nebo počasi umivalo steklen valj, ki ga obdaja. Kajti hrast kot da se je raztapljal, se razlival in izginil v zemljo. Zjasnilo se je. Stal je sredi travnika. Pred njim je ležal nožič. Deček se je ozrl po svojih bosih nogah. V desni narti sta bili dve drobni rdeči vdolbini. Kot očesci. In med njima z nožičem zarezan križec, ki je iz njega

kapljala kri granatne barve. Poskusil se je spomniti, kdaj je napravil ti dve pravokotni zarezi. Ali takrat, ko je zarezal v zemljo, ali takrat, ko je obliznil nožič? Ali obakrat? In ni vedel, kdaj ga je ugriznila kača. Ali takrat, ko se je utrgalo nebo z obzorja, ali takrat, ko se je v nebo vzpela reka?

BOŽJA NJIVA

Bilo je to takrat, ko sem še imel človeško postavo. Namreč jaz, ki sem zdaj zvon iz brona in ki s svojim srebrnim glasom že sto let molčim, spravljen v leseni lopi in čakajoč, da spet kdaj zapojem. Bil sem tedaj, svojčas, malik, lep mož, božanstvo z brado in z očmi iz biserov. A ni mi bilo usojeno, da bi dalj časa služil svojemu namenu. Komaj so me ulili po podobi iz belega marmorja, ki sem jo ves razžarjen in židek od neizmerne vročine za hip zazrl nedaleč od sebe, v prijetni hlad glinastega kalupa, in ko so me potem po dolgem času, po različnem obdelovanju in brušenju, ob petju deklic v sprevodu okitenega s cvetjem pospremili na ladjo, že je bilo vse, za kar sem bil tedaj namenjen na svetu, za mano. Z vzvodi in vrvmi so me dvignili in potegnili na trebušasto leseno ladjo. Pritrdili so me ob leseni jambor, da sem, togo povezan z vrvmi, ob svojem hrbtu čutil njegovo tiho drhtenje. Tik nad mojo bronasto ramo je bila dolga močna prečka, segala je od premca do krme, in okrog nje je bilo navito jadro. Čeprav je bilo to v vročih krajih, je bila tedaj neprijazna jesen. In ne glede na temačne megle, ki so se podile nad zalivom, smo se s pomočjo vesel, nanizanih v tri vrste, razporejene druga nad drugo, pomaknili ven na morje. Ne vem, zakaj je bilo treba prav takrat odpluti, a ko smo zavili okoli rta, je treščilo v to čudno leseno bitje, ki smo pluli z njim, bučanje in hrum vodnih mas v južnem vetru. Škripaje smo se nagnili in zajeli v jadro, ki so ga medtem do polovice dvignili, silo vetra. Lahko si mislite, da ne poznam strahu, vendar sem kmalu začutil nemir, ki se je polastil možakov po ladji. A poševno dvigujoč in s treskom spuščajoč se v valove smo pluli naprej, z vesli, potegnjenimi v trebuh ladje. Čutil sem, kako moj bronasti hrbet in vrvi ob njem ob sunkih vtiskajo v trdno leseno tkivo jambora plitve, črnikaste vdolbine. A nismo še dolgo pluli, ko je začela okorna barka spreminjati smer. Ne vem, v dokaj enakomernem izmenjavanju ritma čudne pesmi, ki sta jo pela vihar in ladja, namreč ni bilo slišati človeških glasov, a očitno se je kapitan namenil nazaj v pristanišče. Vendar nismo nikoli dospeli tja. V oceni sile in zaporedja temačnih pozdravov, ki nam jih je pošiljalo s silnimi valovi morje, je bila storjena napaka. Med obračanjem, ko smo počasi v vse večjih nagibih polzeli čez bobneče grebene, smo se nenadoma še nekoliko vzpeli, za trenutek skoraj obstali v tišini, potem pa z bokom naprej zdrsnili in nato treščili v črnomodro in belkasto kožo valov. Počasi smo tonili v vse večjo črnino, bele sledi našega potapljanja so ostajale nad nami, ob zamolklih podvodnih glasovih in pridušenih zvokih smo se z zlomljenim jamborom končno umirili globoko na dnu. Zdrsnil sem z vrvmi in se z glavo in desno ramo zaril v

pesek. Mir in tišina in leta, ki so meni neznana minevala tam doli, so se spojila v en sam neskončen čas. Zgodilo pa se je, da se je nekoč zapletla okoli mojih nog mreža. Zgoraj nekje so se morali dolgo mučiti z natezanjem, a končno so me izruvali iz soseščine morskih živali in me, prekritega po večini telesa z ostanki njihovih bivanj, mukoma potegnili na svetlo. Ne sprašujte, kako so bili osupli in začudeni, ko so me zagledali med svetlikajočimi se ribami. A kljub vsemu spoštovanju, ki so ga vsekakor čutili do mene, so mi izluščili biserne oči. Ker sem iz bron in zato skoraj večni, pa s tem seveda mojih nenavadnih in različnih poti skozi čas ni bilo konec.

ZLATI KALUP

Bili so časi kuge. Ker bil je čas vojná. In lakote in potresov. Dogodki so se odvijali tako presunljivo, nenavadno in hitro, da vam od vsega zmorem povedati le kratko zgodbo. Obredel sem bil mnogo sveta. In v kratkem času sem večkrat spremenil svojo obliko in namen. Tudi so deli mene odšli povsem drugam in bi vam zgodbo o njih lahko povedal tisti jaz, ki je bil ... ali ki sem bil ..., preden sem postal, kar sem zdaj. Se pravi ta zvon, kakršen sem. In če bi hotel biti natančen, bi moral na neki način v to zgodbo vključiti vse tiste dele v meni, ki so jih ulili vame iz drugih stvari, iz starih oklepov, ki so jih bili našli na njivi, iz kovancev v zakladu, ki se ljudem niso zdeli pomembni, ali pa iz okrasja, ki so ga bile darovale mestne dame za popolnitev količine razbeljenega bron, potrebne za to, da me ulijejo. A to bi zgodbo docela zapletlo. Zato ostanimo pri tem, da sem bil tedaj zvon v večjem mestu. V mestu z visokim obzidjem. Leto in dan so že oblegale mesto tuje vojske. Lakota je pestila, kuga je izbruhnila, tarnanje meščanov je segalo do nas, do deveterih zvonov v deveterih cerkvenih stolpih mesta. Noč in dan so čez obzidje letele krogle in parale občutljivi trebuh ostrejši, ki so se rušila, da so vsepovsod vzplamtevali požari. Nekajkrat je celo ob stolp, v katerem sem kraljeval, treščil turobni kovinski sunek, krogla, ki se je zavihtela iz žarečega gobca mojih daljnih bratrancev, topov. Namesto donenja je iz njihovih zmajskih grl hrumelo pogrmevanje groze, in ohola sila parabol, namišljenih črt, ki so hlastavo švigale iz njihovih razletavajočih se src, je v resnici vladala nad zadimljenim, čadastim zrakom mesta. Kembelj, ki je bobneče udarjal v ognjenem napuhu po mestu, je bil pest smrti same. Nekega dne v neznosno vročem poletju je mesto omagalo. Če bi lahko zaprl svoje edino oko, ki je izpod bronastega plašča, iz mojega nemega osrčja zrlo dol! Slabo uro je med strašnimi kriki umiralo tisto, kar sem dotlej občutil kot živo bitje, stisnjeno v srebrnih zarisih obzidja. Potlej pa so kužni zrak smrti začeli čistiti jeziki zlatih plamenov. Drug za drugim je udarjajoč ob zidovje zvonikov, sunkovito doneč in brenčoč zgrmel v globino osmero mojih bronastih bratov. Čakal sem, kdaj bo zlato morje spodaj pogoltnilo tudi mene, ki sem bil še poslednje, kar je vsebovalo živost prejšnjega mesta. A ostal sem. Sam, v stolpu nad očrnelim mestom, iz

katerega se je v jutru dvigoval belosinji dim. Nekaj sovražnih vojakov je stikalo po pogoriščih, glavčina pa je podirala oblegovalno taborišče in do večera so tuje vojske odšle. Minil je kakšen mesec in vse bolj utrujeno, brez nihajev in petja sem kakor kakšen vran čemel v svojem stolpu. Nihče, niti jutranji veter, me ni mogel zazibati, da bi vsaj cvileče zaškrtala hrastova klada, ki sem bil vanjo vpet. Nič. Nekega dne pa sem iz daljave ponovno zaslišal škripanje voz, na katerega sem že skoraj pozabil. Nekakšna čudna mala odprava vojščakov in kmetov je krenila skozi porušeno mesto in se zaustavila prav pod mojim stolpom. Nekaj časa so se ozirali gor k meni, nisem pa mogel razumeti, o čem se pogovarjajo, le tu in tam sem dojel besede bron, top, zvon. Potem pa sta se dva možaka s kavli in vrvmi začela previdno vzpenjati skozi stolp po ostankih kamnitih polžastih stopnic gor k meni. Prešnilo me je. Pretalili me bodo. V zvon, ki bruha grozo in smrt. V top. Nikoli še nisem občutil tako kot takrat, kako sem kljub svoji mogočni teži, kljub najnežnejšemu zvenu, ki se vanj lahko ujamejo komaj slišni sunki vetra, in kljub donenju, ki je kakor odmev zemeljskih utripov, kako sem kljub temu, da vse to biva v meni, brez pravih ljudi sam in brez moči. Ni besed, ki bi lahko popisale napor in silo, ki sem jo hotel zbrati v sebi, da bi se temu nekako uprl. Ni zvoka, ni eksplozije, ki bi bila tako močna, kakor je bil v mojem bronu stisnjeni obup. A niti drgeta nisem zmogel. Tedaj pa, zazdelo se mi je, kot da me nekdo ziblje. Hrastovi oporniki so zaškripali okrog mene. Spodaj sem zaslišal vznemirjene klice. Globoko v zemlji je zabobnelo. Sunkovito se je zamajal moj črno oškrbljeni stolp. Zašuštelo je nekje v njegovem ometu, počilo nekje spodaj pod mano. Dvoje krikov, in slišati je bilo padanje teles skozi stolp. Hrešče so škrtali kamniti oporniki, mimo katerih sem dolga leta zrl v pokrajino, ki je obdajala nekdanje mesto, stolp se je nagnil, os, na kateri sem se zibal s hrastovo klado, se je snela iz ležišča, potem pa je nadstrešek in stolp spodaj z mano vred zgrmel vkup. Padal sem skozi prah in skale, med kosi zdrobljene opeke, dol, kamor me je, kakor da bi se vračal nekam domov, z neizmerno silo potegnila mati zemlja. Treščil sem in z ostrim zvokom obstal, razklan od roba do glavišča, kakor da bi zazijala v meni žila praznote. Še nekaj podiranja, hrupa in valenja skal, potem pa je vse potihnilo. Le zemlja je še dvakrat ali trikrat zadrhtela in potres je minil. Ne boste mi verjeli, a zajokal sem. Globoko iz svojega bronenege srca. Ne vem, zakaj, ali zaradi zlato-srebrne počti, ki je zazevala v meni, ali zato, ker je dokončno umrlo nenavadno bitje, ki sem ga ljubil in ki se je imenovalo Mesto. Lahko pa da tudi zato, ker sem začutil, da sem se na neki način vrnil k svojemu začetku in da se bo prej ali slej začel nov način mojega bivanja. Sicer pa vam moram priznati, da sploh ne vem, kdo vam pripoveduje to zgodbo. Kajti ni minilo veliko časa, to pa sem zvedel pozneje, ko se je vrnil v mesto med njegove ruševine neki majhen možic, ki je svojčas prebival v eni od kolib, ki so se stiskale pod velbi znotraj obzidja. Bil je edini, ki je preživel. In presenečen sem izvedel, da je ta človek izdal tuji vojski skrivni rov, ki je vodil pod obzidjem iz mesta oziroma vanj. V zahvalo za svojo rešitev in z denarjem, za katerega je vedel, da je skrit v sosedovi kleti, je dal

postaviti na bližnjem hribu kapelo. In jok, ki se še zdaj oglašča iz mojega srca, je zvok malega zvona, ki se ob večerih oglašča v stolpiču kapele. Del mojega srca, s tem pa del mene samega so namreč pretalili vanj v belozlati kopeli vročine. Ostalo od tega, kar sem bil in sem jaz, je odšlo s časom drugam po svetu. A od kod vendar prihaja glas, ki vam pripoveduje to zgodbo? Povem vam, da nemara iz zlate zarje, ki se ob večerih blesti nad hribom za mestom. Je v njih kalup, ki so vanj uliti glasovi vseh zvonov? Tudi tega, ki nemočen pojem v kapeli z glasom, ki objokuje izdajo lastnega mesta? Tudi tega, ki že stoletje molčim? Morda pa tudi vseh bronnenih glasov, ki nas z bobnenjem topov v daljavah prepričujejo o poslanstvu svojega zla? Kdo ve? Kdo to pove?

GOVOREČA KRI

Nekje v nedrih zemlje je tekočina, srebrna in živa, kovinska in mehka kakor gosta kri. Živo srebro, ki samo sebe lovi v neugnanih kapljah. Srebro je sicer pohlevna in prijazna kovina, živo srebro pa je bleščeče kakor podzemno sonce. Za ovoji njegovih kapelj se skriva čas nepoznanih davnin in prostor, ki je nepredvidljivo gibljiv. Kdo ve kakšen škrat se skriva v njem in kako ravna njegova pota. Pravijo tudi, da je neznansko strupeno, namreč živo srebro, in da se je treba varovati, če iščeš v zemlji njegove žile. Naj vam torej povem, bron, ki sem, zgodbo o svojem daljnem, daljnem bratrancu živem srebru, z enim imenom Merkurij, ki priča o njegovi živahnosti, in z drugim imenom Hydrargyrum, ki priča o njegovi skrivnostnosti.

Res je, da zdajle vidite besede, ki vam jih govorim, zapisane. Toda ali si lahko predstavljate, kakšne bi bile slišati besede, besede, ne glas zvona, besede bron, ki vam pripoveduje to zgodbo? Predstavljajte si, da vidite pred sabo ogledalo. Takšno, kakršno vidim tudi sam prav v tem trenutku. Ne bom vam takoj povedal, kakšno je, toda predstavljajte si, kako je bila njegova gladka, nežna in hladna površina raztopljena, zvaljana in zlikana iz kremenca, sode, apnenca, pepelike in drugih snovi matere zemlje. In spomnite se, kako je na njegovem steklenem ozadju tenko naneseo živo srebro, omrtveli škrat strupenega jezika. Prenekatera pravljica iz davnih časov govori o tem, kako hudobni škrate v gorah čuvajo belo srebro in kako žive besede moraš izreči, če hočeš osvojiti njihov zaklad. Govorijo pa tudi, namreč stare zgodbe, da je zaklad brez vrednosti, da se spremeni v črno oglje, kadar zanj ne zastaviš svojega srca. A pustimo to in spomnimo se spet ogledala. Kako iz njegovega stekla in živega srebra odseva globina, ki nas obdaja, kadar v zrcalo upremo svoje oči. Poskusimo si predstavljati, kako nežno in hkrati brezčutno se drug drugega dotikata steklo in živo srebro. A kako živ je videz podob, ki nastanejo iz njunega stika! Takšne, a veliko bolj tople bi bile podobe mojih besed, če bi ljudje znali najti steklo za kri mojega bronastega srca. A ker je svet narejen tako, da sem,

kakršen sem, in je mati zemlja s svojimi nedri in svojimi bitji takšna, kot je, smo zvonovi brez besed in je toliko lepši naš zven.

A spet vam govorim o drugih stvareh, ne pa o tem, kar bi vam rad povedal. Povedal zgodbo o tem, kako se je živo srebro v ogledalu spremenilo in v resnici spregovorilo. Zgodbo, ki sem ji bil sam nema priča.

Živela je babica. Ko je nekoč bila še mlada, je dobila v dar ogledalce. Bilo je vse skoraj povsem srebrno. Od svetlobe, ki je odsevala v njem, in od okroglega in zvijuganega okvira, ki je bil tudi steklen in narejen tako, kot da se med sabo prepletajo srebrne vejice z listi. Babica je bila vesela ogledalca, bila je ponosna nanj in vse svoje dolgo življenje se je ob jutrih z radostjo česala pred njim. Postavila se je pred okno, držala v roki zrcalce in se hkrati gledala v njem in v pokrajini, ki je skozi okno lila v ogledalce. Nekega zimskega dne, ko je bila babica resnično že zelo stara, pa ji je ogledalce padlo iz rok. Ujelo se je v njeno krilo in zdrsnilo na tla. Kot po čudežu je okvir ostal nedotaknjen, površina ogledalca pa se je razletela na devet ostrih kosov. Lahko si mislite, da je bilo babici zelo hudo. A ni zajokala, pobrala je devet črepinj in jih previdno, tam ob oknu, postavila drugo k drugi in hkrati potisnila za ovir iz stekleno srebrnih vitic. Zelo stara je že bila, zato so se ji tresle roke in urezala se je v prst. Njena kri je kot po drobnih žilah stekla skozi razpoke na zrcalcu. Kaže pa, da se je rana zastrupila. Saj je babica naslednjega dne hudo zbolela. Zaželela si je, da bi jo pripeljali k oknu. Za trenutek je bila sama in priča sem bil čudežu. Zrcalce na steni ob oknu je spregovorilo. Ne vem, kdo je zrl iz razpok, iz že očrnelih oglatih žilic zrcalca, ki je nenadoma zažarelo v srebrnem škrlatu. Tudi babica ga je vprašala: "Kdo si?" A zrcalce ni odgovorilo na vprašanje. Ne, le zaplamenelo je v škrlatnosrebrnem ognju in v kratkem hipu povedalo pet zgodb o Ognjeokem in Svetlici. Babica je še enkrat zašepetala: "Kdo si?" "Beseda tvojih vnukov," je dahnilo iz ogledala. Ne vem, ali se je zazdelo meni ali babici, a zrcalce je sredi zime ozelenelo. Res ne vem, ali je bilo to res, kajti tedaj so se vrnil ljudje, babica je kmalu zatem v njihovih rokah za večno zaspala in vse je bilo kot prej.

Če bi se mogel iztrgati iz svojega bron in planiti v pokrajine, kakršne sem tedaj videl v zrcalcu in njegovih besedah! Seveda, ne veste še, kakšna je zdaj moja podoba. Vzpel sem se na zadnjih nogah. Z bronastimi kopiti, kot da zrem proti oknu. In z grivasto, zeleno in temnikasto glavo v zrcalce. Kos bron sem, ki je nekoč donel v zvonu, zdaj pa je, ne vem, od kod, v meni hrzajoče srce.